

наступні категорії усномовленнєвого спілкування: ситуація, роль, позиція, спільнота, вид і сфера комунікації. Дані категорії залежать одна від одної і лише ситуація являється такою категорією, від якої залежать характер ролей, позицій, спільноти, виду і сфери комунікації.

В комунікативній ситуації постає проблема, що відображається в комунікативному завданні, яке дає змогу ефективно скерувати мовленнєву поведінку студентів для досягнення мети спілкування. Тому актуальними залишаються створення на заняттях іноземної мови таких умов та комунікативних завдань, які б заохочували студентів до свідомого засвоєння знань і творчого застосування набутих умінь та навичок, що є можливим лише при моделюванні проблемних ситуацій у навчанні.

1. Стадник В.В., Йохна М.А. Менеджмент: підручник. Вид. 2-ге. Київ: Академвидав, 2007. 472 с.
2. Хомский Н. Язык и мышление. Москва, 1972. 315 с.
3. Щукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 ед. Москва: Астрель: АСТ: Хранитель, 2007. 746 с.

УДК 372.8

Котик Тетяна Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор кафедри
фахових методик і технологій початкової освіти

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Kotyk Tetiana Mykolayivna

Doctor of Pedagogics, Professor,

Department of Professional Methods and Techniques for Primary Education

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

tetiana.kotyk@pnu.edu.ua

Шкледа Леся Іванівна

старший викладач кафедри іноземних мов

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Shkleda Lesia Ivanivna

Senior Lecturer, Department of Foreign Languages

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

lesia.shkleda@pnu.edu.ua

НАУКОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕТАЛІНГВАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

SCIENTIFIC FUNDAMENTALS OF THE METALINGUAL CONSCIOUSNESS DEVELOPMENT OF THE LANGUAGE PERSONALITY

Мовлення кожної людини індивідуальне й неповторне, як і мова кожного народу. Людина може володіти декількома мовами, але найдосконаліше знає, безперечно, рідну. Стверджують, що рідна мова генетично передається від матері і що комплекс рідномовних вібрацій через молитви допомагає людині отримувати наснагу до життя. Мова є важливим чинником національної ідентифікації особистості. У багатонаціональному світі особливої гостроти набуває проблема мовних контактів і збереження національного мовного багатства.

У незалежній Україні національна система освіти будується на засадах багатомовного навчання й виховання. Починаючи з дошкільного закладу чи школи діти, навчаючись рідною мовою, паралельно опановують державну та іноземні мови, а за межами навчальних закладів і сім'ї – ще й мову середовища. У закладах вищої освіти студенти, зважаючи на євроінтеграційні процеси, вивчають по дві-три іноземні мови. Відтак особливої актуальності набуває теоретичне й практичне обґрунтування змісту, методів і форм організації багатомовного навчання.

В останні роки серед практиків та науковців точаться розмови про необхідність фіналізованої, цілеорієнтованої двомовності, котру ще можна назвати функціональною. Вже йдеться не про повне оволодіння другою мовою, а про знання та навички, необхідні для певної мети спілкування, що, вважають, сприятиме мовній толерантності.

Таке різноманіття поглядів на явище свідчить про його багатоаспектність.

Для того щоб уточнити, які саме сутнісні ознаки розглядають під час характеристики білінгвізму, А. Табуре-Келлер запропонувала диференціювати білінгвізм природний і штучний. Природний білінгвізм характеризується вільним володінням мовами, частим їх застосуванням, а штучний – це вміння спілкуватися засобами декількох мов, особливий психічний стан особистості, що вирізняє її від монолінгва. Так само і Є.Верещагін визначав двомовність як “психічний механізм (знання, вміння, навички), що дає змогу людині відтворювати та породжувати мовленнєві втвори, які послідовно належать двом мовним системам ” [1, с. 134].

А.Щепілова назвала такий психічний стан металінгвальною свідомістю, що є результатом опанування декількома мовними системами. За критерій сформованості багатомовного стану особистості науковець визнала практичне застосування мови в ситуаціях реальної комунікації [2].

Такий психічний стан особистості називають ще мультилінгвізмом. Virізняють декілька стадій у послідовному розвитку мультилінгвізму:

1) потенційний неконтактний мультилінгвізм, коли отримані результати навчання виключають можливість використання мови для усного спілкування, але за певних умов можуть бути удосконалені й трансформуватися в наступну стадію;

2) реальний неконтактний мультилінгвізм, тобто епізодичне використання декількох лінгвістичних кодів для вирішення завдань практичного спілкування;

3) реальний контактний білінгвізм – регулярне використання мов у практиці спілкування. За шкільних умов формування багатомовного стану особистості відбувається поступово й передбачає послідовну зміну стадій багатомовності, але повернутися до стану монолінгвізму вже не можна буде [3].

Основною характеристикою мультилінгвального стану особистості є наявність металінгвальної свідомості, складовими якої є мотивація до спілкування різними мовами, мовні здібності, воля, почуття, увага до особливостей мовних систем, мовна пам'ять (вербальна, асоціативна), мислення тощо.

Металінгвальна свідомість природних і штучних білінгвів розвивається неоднаково. За дослідженням А.Мартіна, на початку опанування дитиною рідної мови провідну роль відіграє права півкуля кори головного мозку, з віком, в міру засвоєння мови, провідною стає ліва півкуля, хоча права ще деякий час зберігає здатність приймати й обробляти мовну інформацію. Раннє вивчення декількох мов сприяє встановленню взаємодії між двома півкулями кори головного мозку. Мовні навички не закріплюються лише за однією півкулею, тому в старшому віці, завдячуючи такій мозковій організації, білінгви вирізняються своїм вербальним розвитком, здатністю до нестандартного вирішення комунікативних та пізнавальних проблем. У білінгвальних і багатомовних дітей більш розвинені абстрактне мислення, слухові асоціації, здатність до символізації, імітації звуків, що пояснюється існуванням сформованої металінгвальної свідомості.

На думку, А.Щепілової, у шкільних білінгвів також може сформуватися металінгвальна свідомість, хоча й буде відрізнятися від

подібної в природних білінгвів. Уже за два роки багатомовного навчання стають помітними зміни у вербальній поведінці, мисленні, особистісному розвитку: швидше здійснюються граматичні операції, спрацьовує мовна здогадка, відчуття мови, посилюється увага до фактів мови [3].

Білінгви випереджують монолінгвів у когнітивному розвитку. Це пояснюється тим, що процеси породження мовлення й мислення тісно переплітаються. Мислення багатомовного учня більш динамічне, оскільки натреноване через виконання різнопланових мовленнєвих та пізнавальних дій, а мислення монолінгва фіксує базові пізнавальні структури, на яких ґрунтується мовленнєва та пізнавальна звичка, що з часом може створювати опір для набуття нових мовленнєвих та мисленнєвих навиків.

Вивчення декількох мов підносить на вищий ступінь володіння рідною мовою, сприяє узагальненню мовних явищ, більш свідомому застосуванню слова як знаряддя мислення. Різні мовні системи по-різному відображають колективну свідомість народів, відтак понятійна система білінгва збагачується новими формами вираження й новими семантичними категоріями, тобто створюється нове мислення, що якісно відрізняється від мислення монолінгва. Завдячуючи цьому, вивчення кожної нової мови здійснюється швидше, ніж попередніх.

Отже, за наявності відповідної особистісної потреби знання другої мови постійно вдосконалюється, завдяки чому формується металінгвальна свідомість як особливий, якісно вищий стан мовної свідомості індивіда, що створює передумови для ефективного навчання третьої мови.

1. Верещагин Е.М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). М.: Изд-во Москов. ун-та.1969. 160с.
2. Щепилова А.В. Коммуникативно-когнитивный подход к обучению французскому языку как второму иностранному. Теоретические основы.М.: Владос. 2003. С. 21-142.
3. Щепилова А.В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному. М.: Владос, 2005. 245с.

УДК 37.016:81'243]-027.31:004.738.5.057.2

Нич Оксана Богданівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника